

VEGYESEK.

Rózsahegy város kezdete. „Nagy Lajos“ czimú művem 566. és következő lapjain összeállítottam — amennyire tudtam — mindazon községek neveit, amelyek az Anjouktól, kivált Nagy Lajos királytól szabadságleveleket nyertek. A lipatómegyei Rózsahegy, vagy amint eredetileg hitták: Rosenbergh hiányzik e névsorból, valamint hogy Bél Mátyás (Notitia Hungariae, II., 575.) se tud eredetéről.

E napokban azonban négy darab okirat-kivonatot szereztem meg az Országos Levéltárból, amelyek a táblai elhalt ügyvédek után maradt iratokból (17. csomó, 48. szám) valók. Ezek nyomán Rózsahegy város alapításáról és kezdetleges történetéről a következő képet alkothattam.

A híres aranyos vitéz, úgy vélem a Kacsics nemzetségből származó, „nagyságos“ Donch (olvasd Dancs = Domokos) zólyomi főispán volt Rosenbergh alapítója 1318. körül, mint egyuttal földesura, ki a birtokán letelepített német vendégnépeknek ugyanazon szabadságokat adta, mint a melyekkel a szintén lipatómegyei (Német-)Lipóse királyi adományból birt. Nevezet szerint: hogy falunagyot (villicus, bíró) választhatnak magoknak tetszésük szerint, ki peres ügyeikben ítélkezzék; mégis, ha valamely vitás ügy támadna rózsahegyiek és idegenek közt, effőlött a rózsahegyí bíró az idegenek ispánjával együttesen ítéljen, a birságot pedig az idegentől: ispánja, a rózsahegyítől: saját bírása vegye meg. Továbbá, papot, vagyis plebánost a rózsahegyí vendégnépek azt és onnét választhatnak, ahonnan akarnak, sőt a püspöknek bemutatassák. Rózsahegy határát kizárólag ők bírják, annak erdeiben és vizeiben szabadon vadászhatnak és halászhatnak, kivéven a Vág folyót, melyben halászni semmi joguk sincsen. A rózsahegyí lakosok föl vannak mentve a helypénztől és saját vásárterükön szabadon árulhatnak. Dancs ispánnak kötelesek ugyan szállást adni, de tiszteinek és szolgálainak ezzel nem tartoznak.

Látjuk a föntebbiekből, hogy Rosenbergh megtelepítése ugyanazon szabadságokkal történt, mint azon időben a legtöbb községé és habár arról említés II. Tamás mester esztergomi érseknek Budán 1318. november 26. kelt megerősítő levelében (Knauz, Monum. eccl. Strigon II., 752. — Fejér, CD VIII/II., 167) említés nem történik, bátran hozzávethetjük, hogy az

új telepesek : egy-egy negyed márkát fizethettek telkeik után földbérképpen (terragium) és ajándékokkal is tartoztak. Szabadságlevelük megerősítését pedig nyilván azért kérte Dancs ispán az esztergomi érsektől, hogy a rózsahegyiek szabad egyházát biztosítsa.

Hogy miképpen került Rózsahegy Dancs ispán birtokából I. Károly király kezére, arra adatunk nincsen ; valószínűséggel állíthatjuk azonban, hogy ez, azon jószágcsere következtében történt, midőn előbb Sztrigót és Csáktornyát, aztán Komáromot adta I. Károly király, kedvelt hive felsővidéki birtokaiért cserébe (Fejér, VIII/III., 722.). Mert tény, hogy 1340-ben már Rózsahegy királyi birtok. Ez év november 14-én Zólyom-Lipcsén kelt levelében erősítette meg I. Károly Rózsahegyét Hanusz falunagy, Szepesi Péter és Kőncöl polgárok kérelmére eddigi szabadságaiban, sőt a szokott föltételek mellett a r a n y - és e z ü s t k u t a t á s i jogot is adott nekik. Földbéröket egyetemlegesen 50 márkában állapította meg, birtokukat pedig Csór Tamás lipcai főispán előterjesztéséhez képest meghatározta. (V. ö. Fejér, CD VIII/IV., 376.)

Nagy Lajos király — nem szenved kétséget — szintén meghagyta szabadságaiban Rózsahegyét, melyet 1376-ban már városnak czímez, sőt törvénykezését kiterjesztette mindazon falvakra, melyek a város határában keletkezének. (V. ö. Fejér, IX/V., 85.) Ellenben a s ö r és bármely i t a l kivitelét „Rosenbergh“ határából megtiltja, nehogy ebből a város lakóinak hasznuk legyen. Ez utóbbi megszorításnak, mely a város eredeti szabadságlevelében nem foglaltatik, alighanem az volt a célja, hogy e kiváltság elnyerése végett a város nagyobb adót (collecta) vállaljon magára.

Pór A.

A magyarok kedvelt ételei a középkorban. Nem ismeretlen dolog, hogy a magyar nép a középkorban igen szívesen zarándokolt egyebek közt Marburgba, magyar szent Erzsébet sírjához, Kölnbe és Aachenbe, hogy a kereszténység nagy ereklyéit tisztelje. Ezért építette Nagy Lajos királyunk Aachenben Nagy Károly templomához a maig fönálló magyar kápolnát, gazdagon fölszerelte azt és két javadalmat alapított magyar papok számára, kik a zarándokok szolgálatára legyenek. A nagy bucsújárásokat minden hét évben tartották meg, melyre Magyarországból a legfényesebb zarándoklat, mintegy 5000 ember érkezett. Utjukban hazánk fiai mindenütt szíves fogadtatásban részesülének, melynek költségei kegyes alapítványokból teltek.

Aachenbe, zarándokutjuk végső pontjára július 9-én délután 2 és 3 óra közt érkeztek Kölnből és ünnepélyes fogadtatásban részesültek. Öt napig szabad szállásuk és ellátásuk volt itt, az első napon : a Coelestinusok kolostora, a másodikon a marienthali kolostor költségén ; 11., 12. és 13-án pedig Aachen városa vendégelte meg őket, mely alkalommal maguk a tanácsbeli urak szolgálták föl nekik kedvencz ételeiket : borsót szalonnával, zsemlyét és sört hozzá. (Christian Quix, Beiträge zur Geschichte der Stadt Aachen, 36. lap.) Állítólag tehát ez volt abban az időben a magyarok kedvencz eledele, mint-